Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16.09.2015, sp. zn. 30 Cdo 1747/2014, ECLI:CZ:NS:2015:30.CDO.1747.2014.1

Číslo: 67/2016

Právní věta: Výše zadostiučinění přiznaného podle § 31a odst. 2 zákona č. 82/1998 Sb.(ve znění pozdějších předpisů) na náhradě nemajetkové újmy způsobené trestním stíháním, které skončilo zproštěním obžaloby nebo zastavením, musí odpovídat výši zadostiučinění přiznaného v případech, které se s projednávanou věcí v podstatných znacích shodují; významnější odchylka je možná jen tehdy, bude-li soudem řádně a přesvědčivě zdůvodněna. Nelze-li nalézt takový případ, který by se v podstatných znacích shodoval s projednávanou věcí, je třeba provést srovnání s jinými případy náhrad nemajetkové újmy (např. z titulu odpovědnosti státu za nezákonné omezení osobní svobody, nepřiměřenou délku řízení, náhrady nemajetkové újmy na zdraví ve formě bolestného nebo ztížení společenského uplatnění, újmy na osobnostních právech v rámci ochrany osobnosti, újmy z titulu porušení zákazu diskriminace podle obecné úpravy i v pracovněprávních vztazích, apod.). Soud přitom neopomene uvést podstatné společné a rozdílné znaky a v odůvodnění svého rozhodnutí vysvětlit, jakým způsobem se tyto společné a rozdílné znaky promítly do výše stanoveného zadostiučinění, tj. z jakého důvodu je přiznané zadostiučinění přiměřené ve srovnání s jiným zadostiučiněním přiznaným z jiného právního důvodu. Nebude-li možné postupovat ani podle jiného případu náhrady nemajetkové újmy, je třeba stanovit přiměřené zadostiučinění v takové výši, která bude odpovídat ekonomické realitě České republiky a tomu, co by obecně bylo vnímáno jako spravedlivé (např. s ohledem na cenovou úroveň nebo výši průměrné mzdy). V každém případě je primárně na žalobci, aby zvolil přesvědčivé srovnání, podle kterého jeho újma z hlediska spravedlnosti není menší než újma jiná, za kterou se přiznává minimálně žalovaná částka.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 16.11.2015

Spisová značka: 30 Cdo 1747/2014

Číslo rozhodnutí: 67

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Odpovědnost státu za škodu

Předpisy: § 31a odst. 2 předpisu č. 82/1998Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zrušil rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 20. 1. 2014, sp. zn. 21 Co 604/2011, jakož i rozsudek Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 20. 9. 2011, sp. zn. 10 C 68/2010, a věc vrátil Okresnímu soudu v Hradci Králové k dalšímu řízení.

I.
Dosavadní průběh řízení

1. Žalobce se žalobou domáhal zadostiučinění ve výši 150 000 Kč za nemajetkovou újmu, která mu měla vzniknout v důsledku nezákonného rozhodnutí – usnesení Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Východočeského kraje, č. j. KRPH-14646-8/Tč-2009-050281, ze dne 31. 7. 2009, kterým bylo zahájeno jeho trestní stíhání pro trestný čin pohlavního zneužívání podle § 242 odst. 1, 2 trestního zákona, když žalobce byl následně obžaloby zproštěn.

2. Rozsudkem ze dne 20. 1. 2014 Krajský soud v Hradci Králové potvrdil rozsudek Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 20. 9. 2011, který uložil žalované povinnost zaplatit žalobci částku 150 000 Kč a náhradu nákladů řízení. Současně uložil žalované povinnost nahradit žalobci náklady odvolacího řízení.

3. Odvolací soud rozhodoval opakovaně poté, co jeho předchozí zamítavý (měnící) rozsudek byl rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2013, sp. zn. 30 Cdo 1891/2012 (rozhodnutí Nejvyššího soudu jsou dostupná na www.nsoud.cz), zrušen a věc mu byla vrácena k dalšímu řízení. Dovolací soud přitom dospěl k závěru, že „konstatování porušení práva je formou zadostiučinění, při které stát prostřednictvím orgánu veřejné moci uzná, že jeho postupem k zásahu do práv poškozeného a v důsledku toho vzniku nemajetkové újmy došlo. Pokud v odůvodnění zprošťujícího rozsudku takové konstatování absentuje, nelze uvažovat o tom, že by se samotným zproštěním obžaloby dostalo poškozenému satisfakce odpovídající konstatování porušení jeho konkrétního práva nebo práv v důsledku trestního stíhání.“ Kromě toho se odvolací soud nevypořádal „s námitkou žalobce, že se v průběhu trestního stíhání nemohl stýkat se svými nezletilými dětmi, neboť by tím naplnil vazební důvod podle § 67 písm. b) trestního řádu.“ V této souvislosti navíc odvolací řízení trpělo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, když se „odvolací soud odchýlil od hodnocení důkazu provedeného soudem prvního stupně, aniž by důkaz sám provedl, a zjednal si tak rovnocenný podklad pro případné odlišné zhodnocení důkazu.“

4. Podle skutkových zjištění, která učinil odvolací soud poté, co v rámci nového projednání odvolání částečně zopakoval dokazování, byly úkony trestního řízení zahájeny na základě oznámení K. C. (matky dětí žalobce). Usnesením ze dne 31. 7. 2009 bylo zahájeno trestní stíhání žalobce. Žalobcova stížnost proti tomuto usnesení byla zamítnuta. Žalobce byl dne 31. 7. 2009 v 15.30 hodin zadržen na základě předchozího písemného souhlasu státního zástupce s tím, že je důvodná obava, že bude působit na dosud nevyslechnuté svědky a že bude opakovat trestnou činnost, čímž měly být dány důvody vazby podle § 67 písm. b) a c) trestního řádu. Téhož dne ve 22.45 hodin byl na pokyn státního zástupce propuštěn ze zadržení. Rozsudkem Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 17. 5. 2010, č. j. 1 T 35/2010-192, byl žalobce zproštěn obžaloby, neboť nebylo prokázáno, že se stal skutek, pro který byl stíhán. V odůvodnění rozsudku absentuje konstatování, že postupem státu došlo k zásahu do práv poškozeného. Žalobce měl se svými dětmi dobrý vztah, k rozpadu jeho manželství s matkou dětí došlo před 12 nebo 13 lety, matka se pak s dětmi odstěhovala do azylového domu. Přesto se žalobce s dětmi pravidelně stýkal, a to každý víkend a někdy i v týdnu. Jeho kontakty s dětmi ustaly v okamžiku, kdy byl obviněn. S dětmi se nemohl stýkat z důvodu hrozící vazby, na což jej upozorňovali policisté, obhájce i státní zástupce. Matce dětí to doporučila psycholožka. Během trestního stíhání nebyl žalobce s dětmi v žádném kontaktu. Po skončení trestního řízení za dětmi šel, ale reagovaly chladně. Podle výpovědi M. C., syna žalobce, se děti s otcem začaly stýkat někdy koncem léta 2013.

5. Podle právního posouzení odvolacího soudu „sama existence rozhodnutí, které bylo pro nezákonnost zrušeno, zakládá vyvratitelnou domněnku, že jím byla dotčené osobě způsobena imateriální újma“, za kterou jí podle § 31a odst. 1 a 2 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění

zákona č. 160/2006 Sb. (dále jen „OdpŠk“), náleží přiměřené zadostiučinění, přičemž je na státu, „zda se na základě okolností konkrétního případu pokusí danou domněnku vyvrátit.“ V projednávané věci je usnesení o zahájení trestního stíhání ze dne 31. 7. 2009 v důsledku rozhodnutí o zproštění obžaloby nezákonným rozhodnutím. Sama žalovaná podle odvolacího soudu nesporovala vznik nemajetkové újmy na straně žalobce, namítala však, že jako „dostatečné zadostiučinění postačovalo vynesení rozsudku o zproštění žalobce obžaloby.“ K tomu odvolací soud uvedl, že takové konstatování porušení práva, které by podle zrušujícího rozhodnutí dovolacího soudu bylo možno považovat za formu zadostiučinění, ve zprošťujícím rozsudku chybí. Odvolací soud pak vyšel z toho, že trestní řízení nebylo spojeno s omezením osobní svobody žalobce (s výjimkou 7 hodin a 15 minut), avšak žalobce byl policejními orgány, státním zástupcem a též svým obhájcem upozorněn na to, že kontaktování dětí by mohlo být hodnoceno jako ovlivňování svědků či pokračování v trestné činnosti, čímž by byly dány důvody vazby. Trestní stíhání jinak bylo vedeno v přiměřené době, žalobce nebyl trestním stíháním postižen v zaměstnání a ani jeho pověst u veřejnosti nebyla trestním stíháním žádným způsobem dotčena. Vzhledem k tomu, že před zahájením trestního stíhání se žalobce se svými dětmi pravidelně a intenzivně stýkal, lze podle odvolacího soudu uzavřít, že „vedením trestního stíhání došlo k citelnému zásahu do rodinného života žalobce. Žalobci tedy vzniklo právo na imateriální újmu.“ Dále se odvolací soud zabýval tím, „v jakém rozsahu by měla být imateriální újma přiznána“ (odvolací soud měl nepochybně na mysli zadostiučinění za imateriální újmu; pozn. Nejvyššího soudu). Přitom citoval rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2012, sp. zn. 30 Cdo 914/2011, podle kterého „při úvaze o formě a výši odškodnění v případě nezákonného omezení osobní svobody je třeba přihlédnout ke třem základním kritériím, kterými zpravidla jsou: povaha trestní věci, celková délka omezení osobní svobody a následky v osobní sféře poškozené osoby. Samotné držení ve vazbě má z povahy věci negativní dopady do svobody pohybu či do práva na soukromí a v tomto ohledu výkon vazby sám o sobě působí újmu na základních právech, svobodách a důstojnosti dotčené osoby. Adekvátním odškodněním je částka v rozmezí 500 Kč až 1 500 Kč za jeden den trvání vazby… K tomuto rozmezí je však nutno přistupovat pouze jako k orientačnímu s tím, že podléhá toliko úvaze soudu v konkrétním případě, k jaké částce dospěje.“ Podle odvolacího soudu žalobce nebyl držen ve vazbě, avšak s ohledem na daná doporučení byl ve vztahu k dětem omezen stejně jako kdyby ve vazbě držen byl. Přerušení kontaktů s dětmi pak pro něj mělo velmi citelné následky v osobní sféře, když došlo k ochladnutí citových vztahů dětí k němu. Při stanovení výše zadostiučinění odvolací soud vyšel z toho, že „za dobu zhruba 10 měsíců trestního stíhání by žalobce, nebýt trestního stíhání, byl v kontaktu s dětmi minimálně po dobu 138 dnů (46 sobot, 46 nedělí a minimálně jeden pracovní den v týdnu, tedy rovněž 46). Při odškodnění 1 200 Kč za den, které odvolací soud považuje za přiměřené vzniklé újmě žalobce, by tak žalobci vzniklo právo na náhradu 165 600 Kč.“ Nárok žalobce proto shledal důvodným.

II.
Dovolání a vyjádření k němu

6. Proti napadenému rozsudku podala žalovaná dovolání, kterým navrhla, aby dovolací soud napadený rozsudek zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

7. Dovolatelka vytýká odvolacímu soudu nesprávné posouzení otázky vzniku nemajetkové újmy, když nemajetková újma se presumuje pouze v případě nesprávného úředního postupu spočívajícího v nepřiměřené délce řízení. V případě vzniku imateriální újmy z titulu nezákonného rozhodnutí nebo jiného nesprávného úředního postupu je nutno vznik a intenzitu imateriální újmy nejen tvrdit, ale i prokazovat. Odvolací soud vycházel z nepřiléhavého rozhodnutí Nejvyššího soudu a podle dovolatelky se odchýlil od ustálené rozhodovací praxe obecných soudů i dovolacího soudu.

8. Dovolatelka vytýká odvolacímu soudu i nesprávné posouzení výběru odpovídající formy zadostiučinění podle § 31a odst. 2 OdpŠk a „naprostý exces při stanovení výše zadostiučinění“, když tento uplatnil „nepřiléhavou judikaturu dovolacího soudu, která se na posuzovaný případ

nevztahuje.“ Odvolací soud se opřel o rozhodnutí Nejvyššího soudu, které upravuje mechanizmus stanovení výše zadostiučinění v případě omezení osobní svobody. Podle dovolatelky otázka stanovení konkrétní výše zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou nezákonným trestním stíháním nebyla v praxi dovolacího soudu prozatím vyřešena. Dovolatelka odkázala na ustanovení § 31a odst. 2 OdpŠk s tím, že nebylo-li konstatování vysloveno již ve zprošťujícím rozsudku, neznamená to, že by jej jako odpovídající formu odškodnění nemohl shledat soud rozhodující v kompenzačním řízení a učinit jej obsahem výroku rozsudku. Rovněž poukázala na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2012, sp. zn. 30 Cdo 2813/2011, ve kterém byla vymezena obecná kritéria, která mohou pravidelně indikovat rozsah nemajetkové újmy způsobené rozhodnutím o zahájení trestního stíhání. Podle dovolatelky byla délka trestního stíhání žalobce přiměřená, zásah do osobnostní sféry žalobce trval necelých deset měsíců, v trestním stíhání nedošlo k žádnému excesu ze strany orgánů činných v trestním řízení a podle obsahu spisu a výpovědi žalobce podala trestní oznámení jeho bývalá manželka ve snaze omezit kontakt s dětmi. Rovněž nebyl prokázán zásah do pracovní sféry žalobce, pověst žalobce nebyla dotčena a tento nebyl omezen na osobní svobodě. Jediným zásahem do osobnostní sféry žalobce bylo dočasné znemožnění styku s jeho dětmi. Při hodnocení intenzity tohoto zásahu odvolací soud zjevně vybočil z ustálené rozhodovací praxe obecných soudů. Podle dovolatelky nelze v žádném případě srovnávat dočasné a do určité míry dobrovolné omezení styku s nezletilými dětmi s újmou, která vzniká osobám v souvislosti s omezením jejich osobní svobody ve vazbě. Vazebně stíhané osoby se podrobují mnohem intenzivnějšímu zásahu do své osobnostní sféry, který spočívá nejenom v nemožnosti se stýkat s jejich nejbližšími, ale spočívá i v dalších, někdy mnohem zásadnějších omezeních. Z toho důvodu se dovolatelce jeví přiznaná výše zadostiučinění neadekvátní a přemrštěná, když odvolací soud vycházel z nepřiléhavého rozhodnutí Nejvyššího soudu, navíc téměř z horní hranice odškodnění poskytovaného za den omezení osobní svobody, v posuzovaném případě za každý den neuskutečněného obvyklého styku žalobce s dětmi. Konečně dovolatelka zdůraznila, že v dosavadní judikatuře není kromě obecného návodu v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2012 upraven žádný výpočetní mechanismus (algoritmus), s jehož pomocí by bylo možné stanovit konkrétní výši zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou nezákonným trestním stíháním.

9. Žalobce se k dovolání nevyjádřil.

III.
Přípustnost dovolání

10. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013 (viz čl. II bod 7 zákona č. 404/2012 Sb. a čl. II bod 2 zákona č. 293/2013 Sb.), dále jen „o. s. ř.“.

11. Dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou, za kterou ve smyslu § 241 odst. 2 písm. b) o. s. ř. jedná osoba s právnickým vzděláním.

12. Dovolání má zákonem vyžadované náležitosti (§ 241a odst. 2 o. s. ř.), aby jej bylo možno projednat, a Nejvyšší soud se proto dále zabýval otázkou jeho přípustnosti.

13. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

14. Odvolací soud sice vyšel z právního názoru (byť nesprávného, viz dále), že sama existence

nezákonného rozhodnutí presumuje u poškozeného vznik nemajetkové újmy, napadené rozhodnutí však na takovém řešení otázky hmotného práva ve smyslu § 237 o. s. ř. nezávisí, neboť odvolací soud současně na základě provedeného dokazování učinil skutková zjištění o narušení vztahu žalobce k jeho nezletilým dětem (a přerušení styku s nimi) a teprve na základě těchto konkrétních skutkových zjištění dospěl k závěru o formě a výši zadostiučinění, které vzhledem k utrpěné nemajetkové újmě (zásahu do rodinného života) považoval za přiměřené ve smyslu § 31a odst. 1 a 2 OdpŠk. K posouzení právní otázky, zda sama existence nezákonného rozhodnutí presumuje vznik nemajetkové újmy, tak dovolání není přípustné.

15. Napadené rozhodnutí nezáviselo ani na vyřešení otázky hmotného práva, zda v případě nemajetkové újmy způsobené trestním stíháním je konstatování porušení práva možnou formou zadostiučinění pouze v případě, že je obsaženo přímo ve zprošťujícím rozsudku. Nezabýval-li se odvolací soud v odůvodnění napadeného rozsudku otázkou poskytnutí zadostiučinění ve formě konstatování porušení práva obsaženého ve výroku svého rozhodnutí, není jeho postup v rozporu s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu. Pouze v případech, kdy soud shledá, že není namístě nahrazení zjištěné nemajetkové újmy přiznáním zadostiučinění v penězích, a nemajetkovou újmu nebylo možno odškodnit jinak, konstatuje porušení práva poškozeného ve výroku rozhodnutí, i když to žalobce nepožaduje (srov. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 1. 2013, sp. zn. 30 Cdo 1081/2012, či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 1. 2014, sp. zn. 30 Cdo 2036/2012).

16. Napadené rozhodnutí záviselo na vyřešení otázky hmotného práva, zda lze při stanovení výše peněžitého zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou nezákonným rozhodnutím o zahájení trestního stíhání využít judikaturou vymezená kritéria pro stanovení výše peněžitého zadostiučinění v případě nezákonného omezení osobní svobody, příp. podle jakých kritérií určit konkrétní výši zadostiučinění, přičemž vyřešení této otázky odvolacím soudem je v rozporu s rozhodovací praxí dovolacího soudu. Pro vyřešení této otázky hmotného práva je dovolání ve smyslu § 237 o. s. ř. přípustné a současně je i důvodné.

IV.
Důvodnost dovolání

17. Podle § 31a OdpŠk bez ohledu na to, zda byla nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem způsobena škoda, poskytuje se podle tohoto zákona též přiměřené zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu (odstavec 1). Zadostiučinění se poskytne v penězích, jestliže nemajetkovou újmu nebylo možno nahradit jinak a samotné konstatování porušení práva by se nejevilo jako dostačující. Při stanovení výše přiměřeného zadostiučinění se přihlédne k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k nemajetkové újmě došlo (odstavec 2).

18. Jak bylo již shora naznačeno, v souvislosti s prokazováním vzniku nemajetkové újmy je nesprávnou úvaha odvolacího soudu, že „sama existence rozhodnutí, které bylo pro nezákonnost zrušeno, zakládá vyvratitelnou domněnku, že jím byla dotčené osobě způsobena imateriální újma“. Naopak, v řízení je na žalobci, aby spolu s odpovědnostním titulem (např. rozhodnutím zrušeným pro nezákonnost) tvrdil a prokazoval i existenci skutečností, které lze právně kvalifikovat jako porušení konkrétního práva žalobce (např. práva na rodinný život), a vznik nemajetkové újmy (představované např. úzkostí, nepohodlím, nejistotou) vzniklé v příčinné souvislosti s danými skutečnostmi. Teprve dojde-li soud po provedeném dokazování k závěru, že odpovědnostním titulem byla porušena konkrétní práva žalobce, a že v důsledku toho vznikla žalobci nemajetková újma, může se zabývat otázkami formy a případné výše zadostiučinění podle § 31a odst. 1 a 2 OdpŠk.

19. K otázce kritérií pro stanovení formy a výše zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou trestním stíháním se Nejvyšší soud již v minulosti opakovaně vyjadřoval.

20. V rozsudku ze dne 27. 6. 2012, sp. zn. 30 Cdo 2813/2011, uveřejněném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 122/2012, Nejvyšší soud (v publikované právní větě) konstatoval, že „zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou trestním stíháním, které neskončilo pravomocným odsuzujícím rozsudkem, se poskytuje podle § 31a odst. 2 zákona č. 82/1998 Sb., jenž je normou s relativně neurčitou hypotézou, která není stanovena přímo právním předpisem, a jenž tak přenechává soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností. Soudy při stanovení formy či výše zadostiučinění vychází především z povahy trestní věci, též z délky trestního stíhání, a především dopadů trestního stíhání do osobnostní sféry poškozené osoby. Forma a případná výše zadostiučinění nesmí být v rozporu s obecně sdílenou představou spravedlnosti, tj. její přiznání je nad rámec konstatování porušení práva namístě pouze tehdy, jestliže by se z hlediska obecné slušnosti poškozenému satisfakce skutečně mělo dostat.“

21. V odůvodnění právě citovaného rozhodnutí Nejvyšší soud dále blíže objasnil, co se rozumí povahou trestní věci, délkou trestního řízení a následky způsobenými trestním řízením v osobnostní sféře poškozené osoby. Tvrdí-li žalobce v nynější věci konkrétní negativní dopady svého trestního stíhání spočívající v narušení rodinné sféry života (styku s dětmi), pak toto tvrzení nepochybně směřuje ke kritériu následků způsobených trestním řízením.

22. Nejvyšší soud v citovaném rozhodnutí dále uvedl, k jakým okolnostem, vedle shora uvedených kritérií, je třeba při stanovení formy a výše zadostiučinění přihlédnout, a uzavřel, že „v konečném důsledku musí výše soudem přiznaného zadostiučinění odpovídat výši přiznaného zadostiučinění v případech, které se v podstatných znacích (poměřovaných zejména s ohledem na uvedená kritéria) shodují. Jinak vyjádřeno, výše přiznaného zadostiučinění by se neměla bez zjevných a podstatných skutkových odlišností konkrétního případu podstatně odlišovat od zadostiučinění přiznaného v případě skutkově obdobném. Významnější odchylka je v tomto směru možná jen tehdy, bude-li též soudem řádně a přesvědčivě zdůvodněna.“

23. V řízení je to žalobce, kdo žalobou uplatňuje nárok na zaplacení peněžité částky, kterou považuje za přiměřené zadostiučinění. Aby zadostiučinění bylo možno považovat za přiměřené, mělo by odpovídat výši přiznaného zadostiučinění v případech, které se v podstatných znacích shodují, tedy výše přiznaného zadostiučinění by se neměla bez zjevných a podstatných skutkových odlišností konkrétního případu podstatně odlišovat od zadostiučinění přiznaného v případě skutkově obdobném. Je tedy na žalobci, aby v rámci žaloby provedl srovnání (zejména na podkladě judikatury vyšších soudů či Evropského soudu pro lidská práva) s jinými případy odškodňování nemajetkové újmy vzniklé v důsledku porušení stejných práv, a není-li jich, pak i porušení jiných práv, bude-li zřejmé, že oba případy vykazují pro rozhodnutí soudu významné množství jednotících prvků. Bez tohoto srovnání zpravidla nebude možno učinit závěr, že právě žalobcem požadovanou částku (nebo i jakoukoliv jinou) lze považovat za přiměřené zadostiučinění, a za přiměřené zadostiučinění bude možno považovat konstatování porušení práva podle § 31a odst. 2 OdpŠk.

24. Byť požadavek srovnání výše žalované částky s jinými případy odškodnění primárně tíží žalobce, je nepochybně i v zájmu žalované, aby obdobně provedla srovnání s případy, kde nebylo poškozenému přiznáno zadostiučinění v penězích vůbec anebo bylo přiznáno v nižší než požadované částce.

25. V nynější věci odvolací soud neprovedl srovnání s obdobnými případy, ač k tomu směřovala podstata odvolacích námitek žalované, totiž že přiznaná výše zadostiučinění je přemrštěná, neodpovídá soudní praxi a okolnostem případu. Odvolací soud nevedl žalovanou, pokud snad její argumentaci nepovažoval za dostatečně konkrétní či přiléhavou, aby své odvolací námitky doplnila o příklady takové soudní praxe. Soud prvního stupně sice podal určitý přehled použitelné judikatury (aniž by k tomu primárně vedl účastníky), avšak neprovedl srovnání závěrů judikatury s žalobním

nárokem a ani z jeho rozhodnutí tak nevyplývá, jakou úvahou shledal žalovanou částku za přiměřenou.

26. Otázkou použitelnosti judikatury vztahující se k případům porušení jiných práv se Nejvyšší soud v minulosti již zabýval, nicméně především z hlediska negativního vymezení. Například v rozsudku ze dne 21. 8. 2012, sp. zn. 30 Cdo 2256/2011, uzavřel, že výši zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou trestním stíháním, které skončilo zastavením nebo zproštěním obžaloby, nelze odvíjet od základní částky odškodnění za jeden rok trvání řízení, ve kterém bylo porušeno právo na projednání věci v přiměřené lhůtě. Tento svůj závěr odůvodnil právě tím, že na rozdíl od případů nemajetkové újmy způsobené nepřiměřenou délkou řízení, ale i nemajetkové újmy způsobené vazbou (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2012, sp. zn. 30 Cdo 2357/2010, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 52/2012), v případě nemajetkové újmy způsobené trestním stíháním zde nejsou jednotící prvky, v případě nepřiměřené délky řízení demonstrativně vyjádřené kritérii § 31a odst. 3 OdpŠk, od kterých by se odvíjela intenzita újmy poškozeného, a tím i forma či výše zadostiučinění. Z toho důvodu není možné výši odškodnění nemajetkové újmy způsobené trestním stíháním odvozovat od určité (výchozí) částky za měsíc či rok trestního stíhání.

27. Uvedený závěr nicméně nevylučuje, aby v konkrétním případě při stanovení výše zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou nezákonným rozhodnutím o zahájení trestního stíhání bylo postupováno obdobně podle judikatury týkající se odškodňování nemajetkové újmy vzniklé z jiného odpovědnostního titulu, příp. spočívající v porušení jiných práv, avšak pouze za předpokladu, že oba případy vykazují (zejména z hlediska porušených práv poškozeného, tedy nemajetkové újmy) pro stanovení výše přiměřeného zadostiučinění významné množství jednotících prvků.

28. Není tak správná úvaha odvolacího soudu, jestliže vyšel z judikatury týkající se nemajetkové újmy způsobené nezákonným omezením osobní svobody, byť některá kritéria odškodňování, tj. povaha trestní věci a následky způsobené trestním řízením v osobnostní sféře poškozené osoby, jsou podobná jako v případě nemajetkové újmy způsobené trestním stíháním (srov. rozsudek ze dne 11. 1. 2012, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 52/2012, jakož na něj se odvolávající se rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2012, sp. zn. 30 Cdo 2813/2011, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 122/2012). Ve vztahu k tvrzené újmě žalobce (přerušení kontaktu s dětmi) je totiž v podstatě jediným jednotícím prvkem okolnost, že újma se (obdobně jako v případě omezení osobní svobody) prohlubovala s dobou trvání porušení práv. Naopak nelze přehlédnout, že omezení osobní svobody (vazbou, výkonem trestu) sice v některých případech zasahuje do práva na rodinný život, ale především a vždy porušuje též právo na osobní svobodu, které navíc patří v hierarchii lidských práv k nejvýznamnějším, přičemž s omezením osobní svobody je zpravidla spojen zásah i do celé řady dalších práv (např. práva na soukromí).

29. Odvolací soud při posuzování přiměřené formy a výše zadostiučinění nepostupoval v souladu se shora uvedenými závěry, jeho právní posouzení věci je tak neúplné, tudíž nesprávné. Protože tytéž důvody platí i pro rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud podle § 243e odst. 1 a 2 o. s. ř. rozsudek odvolacího soudu i rozsudek soudu prvního stupně, včetně výroku o náhradě nákladů řízení (§ 242 odst. 2 písm. a/ o. s. ř.), a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

30. V rámci nového projednání věci soud v prvé řadě posoudí, jaká práva žalobce byla trestním stíháním porušena a jaká újma, v jakém rozsahu, žalobci v důsledku toho vznikla. Poté ve smyslu § 31a odst. 2 OdpŠk zváží i přiměřenou formu zadostiučinění. Dojde-li k závěru, že samotné konstatování porušení práva by se nejevilo jako dostačující, posoudí i výši peněžitého zadostiučinění. Přitom bude respektovat, že výše soudem přiznaného zadostiučinění musí odpovídat výši přiznaného zadostiučinění v případech, které se v podstatných znacích shodují a že významnější odchylka je v tomto směru možná jen tehdy, bude-li též soudem řádně a přesvědčivě zdůvodněna. Za tím účelem si opatří (a to případně i s využitím postupu podle § 118a o. s. ř.) odpovídající zjištění.

31. Neshledá-li soud takový případ, který by se v podstatných znacích shodoval s projednávanou věcí, je třeba provést srovnání s jinými případy náhrad nemajetkové újmy (např. z titulu odpovědnosti státu za nezákonné omezení osobní svobody, nepřiměřenou délku řízení, náhrady nemajetkové újmy na zdraví ve formě bolestného nebo ztížení společenského uplatnění, újmy na osobnostních právech v rámci ochrany osobnosti, újmy z titulu porušení zákazu diskriminace podle obecné úpravy i v pracovněprávních vztazích apod.). Soud přitom neopomene uvést podstatné společné a rozdílné znaky a v odůvodnění svého rozhodnutí vysvětlit, jakým způsobem se tyto společné a rozdílné znaky promítly do výše stanoveného zadostiučinění (což právě v této věci odvolací soud neučinil), tj. z jakého důvodu je přiznané zadostiučinění přiměřené ve srovnání s jiným zadostiučiněním přiznaným z jiného právního důvodu. Nebude-li možné postupovat ani podle jiného případu náhrady nemajetkové újmy, je třeba stanovit přiměřené zadostiučinění v takové výši, která bude odpovídat ekonomické realitě České republiky a tomu, co by obecně bylo vnímáno jako spravedlivé (např. s ohledem na cenovou úroveň nebo výši průměrné mzdy). I v takovém případě bude ale primárně na žalobci, aby zvolil přesvědčivé srovnání, podle kterého jeho újma z hlediska spravedlnosti není menší než újma jiná, za kterou se přiznává minimálně žalovaná částka.

32. Soud prvního stupně je v dalším řízení vázán právním názorem dovolacího soudu (§ 226 odst. 1 ve spojení s § 243g odst. 1 částí věty první za středníkem o. s. ř.). Podle § 243g odst. 1 věty druhé o. s. ř. rozhodne o náhradě nákladů řízení, včetně nákladů dovolacího řízení, soud v novém rozhodnutí o věci.